

Kopernik'in Güneş Merkezli Kuramı Bir Devrim midir?

UNAT Yavuz^{1*} ve UYMAZ Tuba²

¹ Kastamonu Üniversitesi

² Ankara Üniversitesi

Özet İslam bilimine ilişkin anlayışımızda çok önemli gelişmeler kaydedilmiş olsa bile bunlar İslam biliminin on üçüncü yüzyıldan sonra niçin gerilediği ve modern bilimi doğurmada niçin başarısız olduğu bulmasına ışık tutmamıştır. Bunun en güzel örneğine astronomi tarihinde rastlanmaktadır, bu alanda araştırmacılar, Kopernik'in sistemine matematiksel olarak eşdeğer olan bir gezegen sisteminin İslam astronomları tarafından kullanıldığını göstermişlerdir. Örneğin, Kopernik de Meraga astronomları gibi Tüsi çiftini kullanmış olması ve bir bakıma Kopernik'in İbn el-Şâtir'in Dünya merkezli modellerini alıp Güneş merkezli modele uyarlaması söz konusudur. Bu bilgiler dikkate alındığında Ortaçağ İslam Dünyasında astronomi düşüncesinin başarılarını göz önünde bulundurmanın önemi açığa çıkmaktadır. Çünkü yapılan bilim tarihi çalışmalarının gösterdiği üzere İslam Dünyasında astronomi uygulamaları Kopernik devrimine kadar Avrupa'dan daha ileri düzeydedir. İslam bilim adamları son derece başarılı matematiksel modeller geliştirmiş olmalarına ve bu bakımdan Kopernik'in öncüsü sayılmalarına rağmen Güneş Merkezli Sistem'i Kopernik kurmuştur. Demek ki bir devrim! için matematiksel başarı yeterli değildir. Oluşturulan matematiksel modelin, gerçek fiziksel dünya ile uyumu gereklidir. Kopernik kendisinden sonra gelen bilim adamları sayesinde bunu sağlamıştır. Matematiksel modelin fiziksel modelle irtibatını deneysel yöntem sağlar. Galileo ise Kopernik'ten sonra bunu sağlayıp Güneş Merkezli kuramı güçlendirmiştir. İslam dünyasında İbn el-Heysem ilk defa matematiksel modellerin fiziksel gerçeklikle uyumunu sorgulamış ve deneysel yöntemi kullanmıştır. Ancak diğer İslam bilim adamları gibi İbn el-Heysem'in de ön kabulü Aristotelesçidir. Belki de İslam astronomları Aristoteles eleştirilerinde din çıkışı oldukları için fiziksel gerçekliğe uygun bir kuram kuramamışlardır. İslam bilginleri devrim'in kapısına kadar gelmişlerdir ancak kendilerinde olan matematiksel yeteneğe metafiziksel dönüşümü ekleyememişlerdir. Sonuç olarak denebilir ki, İslam astronomlarının "doğru" çözümleri bulup bulamamış olması önemli değildir. Asıl önemli olan, onların konuyu Aristotelesçi dünya görüşüne kadar getirmiş ve değişim ihtiyacını dile getirmiş olmalarıdır. Eğer modern bilim, Aristotelesçi dünya görüşünün çökmesinin bir ifadesi olarak algılanacaksa bu çöküşün kökleri, Aristoteles'in yetersizliklerini irdeleyen bu temel ama cesur adımlardadır. Bu açıdan bakıldığında Kopernik'in "Güneş Merkezli Kuramı" bir devrim olarak değerlendirilebilir mi?

* tubauymaz1983@gmail.com